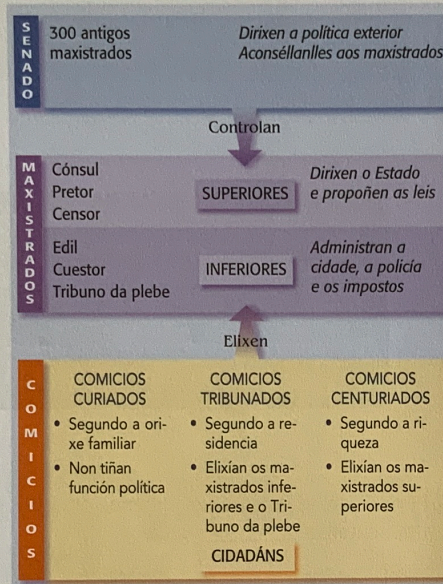

1 As orixes de Roma. Da Monarquía

- No I milenio a.C., a **península Itálica** estaba habitada por **latinos**, **etruscos** e **gregos**.
- No século VIII a.C., algunhas tribos de latinos agrupáronse ás beiras do río Tíber, ao redor de sete outeiros, e fundaron **Roma**.
- Os romanos vivían da agricultura e da ganadería, pero axiña a cidade se converteu nun grande **enclave comercial**.
- Nestes primeiros tempos Roma era unha **monarquía** e o rei tiña todos os poderes.
- No ano 509 a.C. Roma converteuse nunha **República** gobernada por **patricios**, membros de familias aristocráticas con terras e poder.
- O resto da poboación, os **plebeos**, loitaron por ter dereitos e conseguiron un representante que defendía os seus intereses: o **tribuno da plebe**.
- O goberno da República estaba formado por tres institucións: os **comicios**, os **maxistrados** e o **Senado**.

AS INSTITUCIÓNS ROMANAS EN TEMPOS DA REPÚBLICA

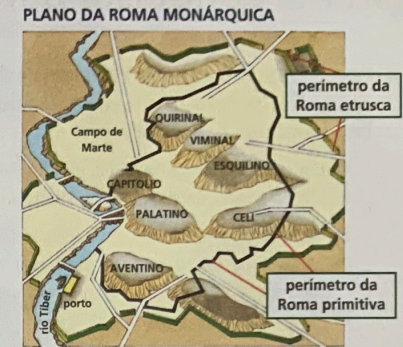

A PENÍNSULA ITÁLICA CARA AO SÉCULO VIII A.C.

á República

- 2 Onde se edificou a cidade de Roma? Sabes o nome dalgún outeiro? En que se converteu esta cidade?

- 3 Explica en que consistían as dúas primeiras formas de goberno de Roma:

Monarquía:

República:

- 4 Define ou explica os seguintes termos:

Patricio:

Plebeo:

- 5 Observa o esquema das institucións romanas en tempos da República e despois completa este cadro:

Institución	Función
Maxistrados superiores	
Maxistrados inferiores	

2 Roma conquista o Mediterráneo

- Roma, grazas ao aumento da riqueza e á creación dun poderoso exército, conquistou gran cantidade de territorios:

- Entre o 500 e o 250 a.C., a cidade de Roma fíxose dona da **península Itálica**.
- Entre o 250 e o 146 a.C., venceu a Cartago, potencia marítima no Mediterráneo. Os romanos impuxeron o seu dominio sobre todo o Mediterráneo occidental.
- Entre o 146 a.C. e o 14 d.C. conquistaron Grecia, o Mediterráneo oriental e o Norte de África, e completaron a ocupación de Hispania e a Galia en Occidente.

O exército romano organizábase en lexións, e estas, en centurias (grupos de 100 homes).

- A expansión territorial fixo entrar en crise a República. No século I a.C. sucedéronse diversos **conflitos sociais** e **guerras civís**.
- Os conflitos sociais xurdiron polas desigualdades sociais, porque moitos campesiños se arruinaron.
- No ano 48 a.C., un gran xeneral, **Xulio César**, foi proclamado ditador perpetuo e asumiu todo o poder político o militar.
- Os partidarios da República e os patricios, que vían perigar o seu poder, asasinaron a César ás portas do Senado no 44 a.C.

CAMPAMENTO ROMANO

- 1 Observa o equipo dos soldados romanos e clasifica as armas:

Armas ofensivas:

Armas defensivas:

- 2 Fixate agora no debuxo do campamento romano e responde:

– Como se protexían os campamentos?

– Como se chaman as dúas rúas principais?

- 3 Observa o mapa das conquistas de Roma e realiza as actividades:

- Pinta o mapa tendo en conta que cada número corresponde a unha cor e verás como se fixo a expansión do Imperio romano.
- Identifica cada etapa da conquista romana e os seus feitos principais:

Cronoloxía	Sucesos
500-250 a.C.	
264-146 a.C.	
146 a.C.-14 d.C.	

- 4 Quen era Xulio César? Que poderes tiña? Como morreu?

Xulio César

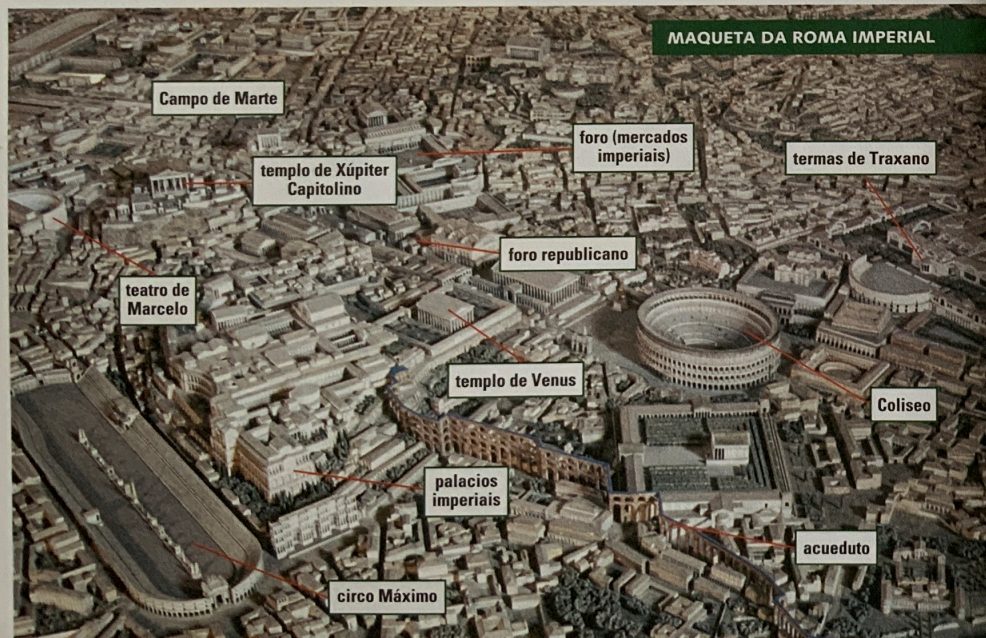
3 O Imperio romano. A crise do Imperio romano

3.1. A EXPANSIÓN DO IMPERIO

- Depois da morte de Xulio César, o seu fillo adoptivo **Octavio** venceu os seus rivais. No ano 27 a.C. foi nomeado **emperador** de Roma polo Senado.
- Iniciouse así unha nova forma de goberno: o **Imperio**. O emperador concentraba todos os poderes civís e militares na súa persoa.
- Os territorios do Imperio organizáronse en **provincias**. No ano 212 concedéuselles a **cidadanía romana** (dereitos) a todos os habitantes do Imperio.
- Ao longo dos séculos I e II o Imperio acadou a súa **máxima prosperidade**: é a época coñecida como a **pax romana**, pola ausencia de guerras e problemas.

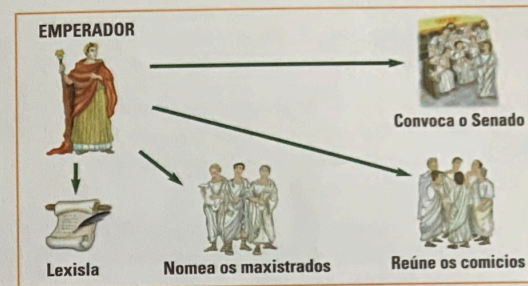
3.2. A CRISE

- A partir do século III, o Imperio entrou nunha fonda **crise**.
- As causas desta crise foron os ataques dos **pobos xermánicos**, o debilitamento da autoridade imperial, as revoltas militares e as dificultades económicas.
- No ano 395 d.C., o emperador **Teodosio** dividiu o Imperio en dous, para podelo gobernar mellor:
 - O **Imperio romano de Oriente**, tamén coñecido como **Imperio bizantino**.
 - O **Imperio romano de Occidente**, que non puido impedir o seu debilitamento e no ano 476 foi destituído o derradeiro emperador romano: Rómulo Augústulo.

1 Fíxate na maqueta de Roma. Cales eran os principais edificios?

2 Describe os poderes do emperador:

3 Observa o mapa do Imperio romano no século IV d.C.:

– Quen realizou esta división?

– En que ano? Por que motivo?

– Pinta, segundo a lenda, a liña de división do Imperio.

– Pinta de cor diferente o Imperio romano de Occidente e o de Oriente.

– Pinta de vermello as frechas das invasións.

– Cita algúns dos pobos invasores:

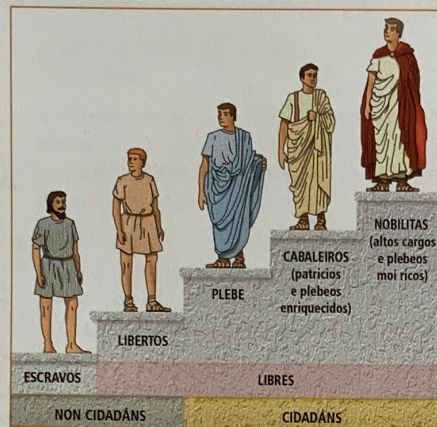
O IMPERIO ROMANO NO SÉCULO IV

4 Sociedade e economía no Imperio romano

- A poboación romana da época imperial estaba constituída por dous grandes grupos: **libres** (cidadáns ou estranxeiros) e **escravos**.
- Os romanos **libres** diferenciábanse entre eles pola súa riqueza e posición social; os **senadores**, os **nobres** e a **plebe** (xente común) tiñan a consideración de cidadáns; os **libertos** (antigos escravos liberados) eran do grupo dos non-cidadáns.
- Os **escravos** non tiñan liberdade nin podían ser cidadáns. Eran un grupo numeroso que facían os traballos máis duros e se ocupaban da ensinanza e dos labores administrativos.
- Os romanos desenvolveron unha próspera agricultura e introduciron o arado romano, os muíños de gran, as prensas de aceite e viño e novos sistemas de regadío.
- O cultivo de numerosos produtos foi iniciado polos romanos: árbores froiteiras, cereais, hortalizas, oliveiras, vide, etc. A explotación agrícola realizábase ao redor de casas de campo chamadas **vilas**.

A SOCIEDADE DURANTE O IMPERIO

- As **relacións comerciais** entre todos os lugares do Imperio eran moi fluídas e realizábanse esencialmente por mar. Tamén se construíron extensas calzadas que unían Roma coas provincias. O uso dunha **única moeda** facilitou o comercio.

- 1 Observa o esquema da sociedade romana e di que grupos eran cidadáns (con dereitos) e cales non:

Cidadáns:

Non-cidadáns:

- 2 Completa o texto coas palabras que faltan:

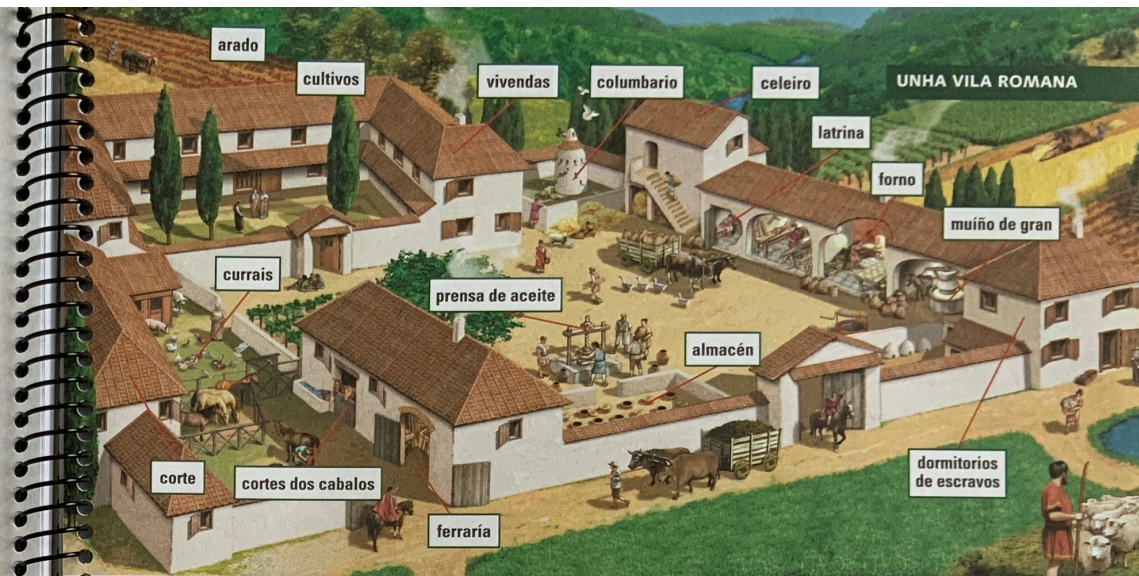
Os romanos desenvolveron unha próspera e introduciron o

....., os, as

..... e novos sistemas de Iniciaron o cultivo de numerosos produtos:

.....

..... e

- 3 Completa a táboa sobre unha vila romana:

Dependencias	Función
Prensa de aceite	
Dormitorios de escravos	
Celeiro	
Currais	
Almacén	
Forno	

- 4 Escribe o nome doutros elementos que aparecen na ilustración da vila romana:

.....

- 5 Por que cres que a moeda única facilitou os intercambios comerciais?

.....

14

A HERDANZA DA CULTURA CLÁSICA

Cidade grecorromana de Éfeso

A cultura dos antigos gregos e romanos constitúe un dos grandes patrimonios da humanidade e é a base da nosa **cultura occidental**.

Os **gregos** foron un pobo preocupado polo ser humano, polo saber e pola arte. Os **romanos** foron un pobo máis práctico.

- 1 Que importancia pensas que teñen as culturas grega e romana na cultura occidental?

.....

.....

- 2 Saberías dicir algún aspecto da nosa cultura onde sexa evidente a herdanza da cultura clásica?

.....

.....

- 3 Cita algunha diferenza existente entre a cultura grega e a romana:

.....

.....

- 4 Os Xogos Olímpicos naceron na Grecia clásica. Tratábase dunha celebración relixiosa en honor ao deus Zeus. Indaga a que deporte corresponde cada unha das imaxes:

.....

.....

.....

.....

1 Os deuses gregos e romanos

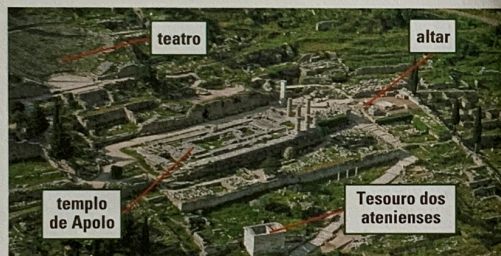
- Os **gregos** crearon unha relixión **politeísta** (isto é, existían moitos deuses e deusas), que exerceu unha grande influencia na arte e na cultura occidentais.
- Os **romanos** adoptaron os deuses gregos e déronlles nomes latinos.
- Estas divindades eran inmortais, tiñan poderes extraordinarios e aspecto humano (**antropomórficas**).
- Habitaban no **Olimpo**, o máis alto e sagrado dos montes que se coñecen da antiga Grecia.

- Para honrar os seus deuses realizaban un **culto privado** nos fogares. O **culto público** consistía en realizar ritos, sacrificios e procesións en **santuarios** e **templos**.
- En Roma rendíase culto aos **deuses da casa** e do **fogar** nun altar doméstico e dábales honra aos espíritos dos **antepasados**.
- Os gregos e os romanos realizaban ritos para saber a vontade dos deuses; os gregos consultaban os **oráculos** dirixidos por unha pitonisa; os romanos, **agoreiros** que interpretaban o voo das aves.

1 Observa a fotografía e responde:

– Que santuario aparece na fotografía?

– Que edificios destacan?

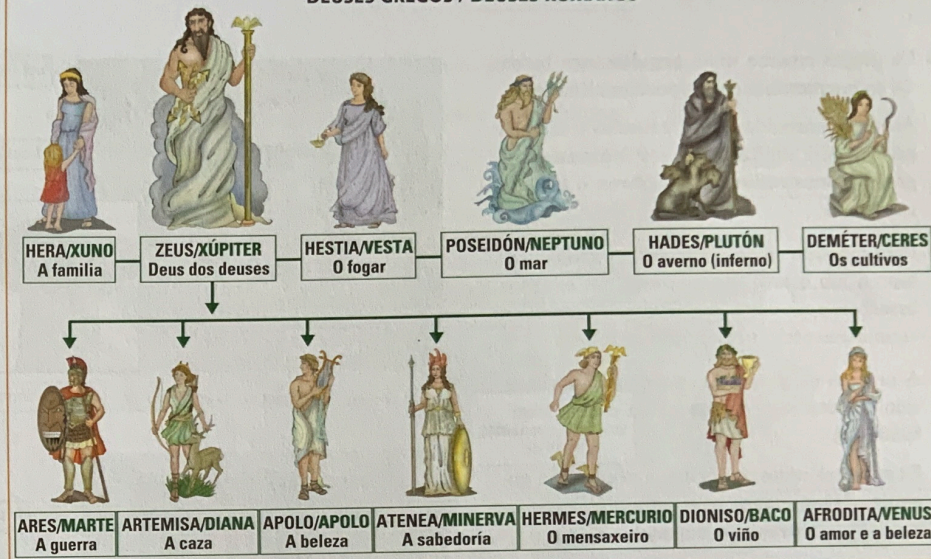

A partir do século VII a.C., Delfos consagrouse como santuario do deus Apolo, chegando a ser o centro relixioso de Grecia.

2 Enche os espazos baleiros cos termos correspondentes:

- A relixión grega era As divindades eran , tiñan e (antropomórficas).
- Para honrar os seus deuses, os gregos realizaban un culto nos fogares e un culto que consistía en realizar ritos, e en e
- Os gregos e os romanos consultaban e para saber a

DEUSES GREGOS / DEUSES ROMANOS

3 Observa os deuses gregos e romanos e completa o seguinte cadro:

Nome grego	Nome romano	Deus...
	Marte	
Hermes		
Zeus		do mar
		da caza
	Venus	
Hera		do fogar
Hades		
	Ceres	

2 A arquitectura grega

- Os gregos crearon unha **arquitectura** baseada na **harmonía** e na **proporcionalidade**.

As súas dimensións eran reducidas e estaban pensadas á **medida do ser humano**. As grandes construcións gregas foron o **templo** e o **teatro**.

- Para construír os seus templos, os gregos non usaron nin o arco nin a bóveda. Os edificios baseábanse na unión de columnas verticais e vigas horizontais (**arquitraque** ou **lintel**).

- A procura da proporción conduciu á elaboración das denominadas **ordes** ou estilos arquitectónicos.

Existen tres ordes: a **dórica**, a **xónica** e a **corintia**. Diferéncianse polo estilo das súas columnas e a distribución do entaboamento.

- Os **teatros** construíanse aproveitando as abas dunha montaña. As **bancadas** tiñan forma semicircular, e a **escena** e mais a **orquestra** eran chás.

- Describe os elementos de cada orde arquitectónica grega:

Dórica:

.....

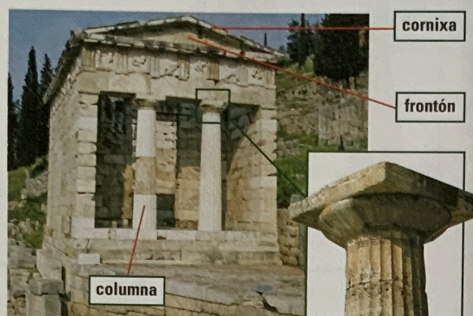
Xónica:

.....

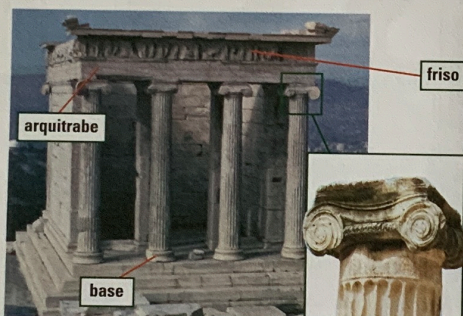
Corintia:

.....

.....

O Tesouro dos Atenienses, de estilo dórico.

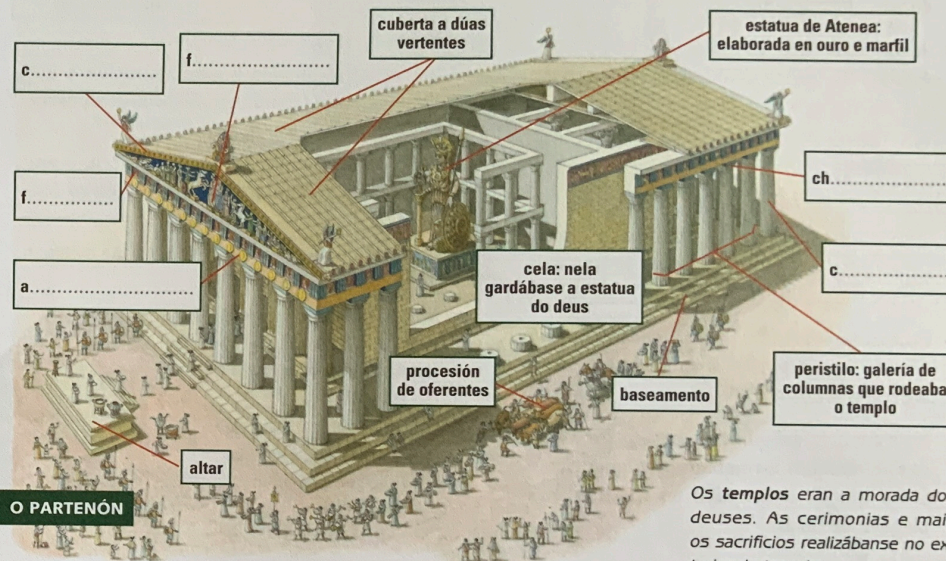
O templo de Atena Niké, de estilo xónico.

O templo de Zeus, de estilo corintio.

- Coloca no lugar correspondente deste debuxo os seguintes elementos:

• cornixa • frontón • friso • arquitrabe • columna • chapitel

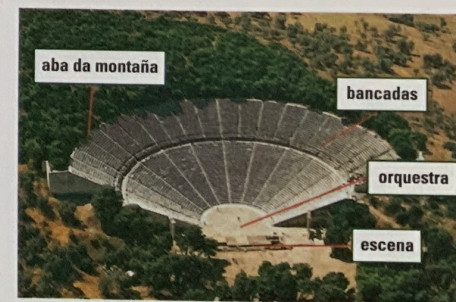
Os templos eran a morada dos deuses. As cerimonia e mais os sacrificios realizábanse no exterior do templo.

- Cales eran as dúas principais construcións gregas? Que función tiñan?

- Observa a fotografía e responde:

– Onde se construían os teatros gregos?

– Cales eran as partes máis importantes do teatro grego? Como eran?

Teatro grego de Epidauro, edificado no século IV a.C.

3 A arquitectura e o urbanismo romanos

- A mentalidade práctica dos romanos fixo que nas súas edificacións se lles dese máis importancia aos aspectos técnicos e de uso que aos estéticos.
- A **arquitectura romana** mesturou elementos da grega (columnas, frontóns) con técnicas como o arco e a bóveda, que lles deron aos seus edificios unha grande amplitude.
- Os edificios construíanse con ladrillo cocido e un primitivo **formigón**. Moitos recubríanse de **adobe pintado** ou de **mármore**.
- Os romanos planificaron as súas cidades a partir de dúas rúas principais (**cardo**: N-S e **decumano**: L-O).
- No centro da cidade atopábase o **foro** ou **praça**. As rúas formaban unha cuadrícula na que se construían as **ínsulas** ou bloques de casas.

1 Fíxate no plano dunha cidade romana e responde:

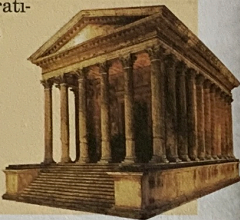
- Cales eran as dúas rúas principais?
- Como se construían os edificios das cidades?
- Que era o foro? Onde estaba situado?

EDIFICIOS PÚBLICOS ROMANOS

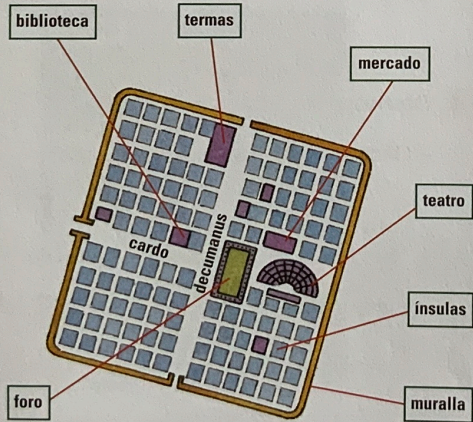
As cidades romanas enchéronse de obras públicas:

- Edificios relixiosos: o templo.
- Edificios destinados á administración e goberno: o **foro** (reunións públicas) e a **basílica** (tribunal de xustiza).
- Espazos destinados ao lecer: o **teatro**, o **anfiteatro** (loitas de gladiadores), o **circo** (carreiras) e as **termas** (baños).
- Vías de comunicación: as **calzadas** e mais as **pontes**.
- Monumentos conmemorativos: as **columnas**, os **mausoleos** e os **arcos de triunfo**.

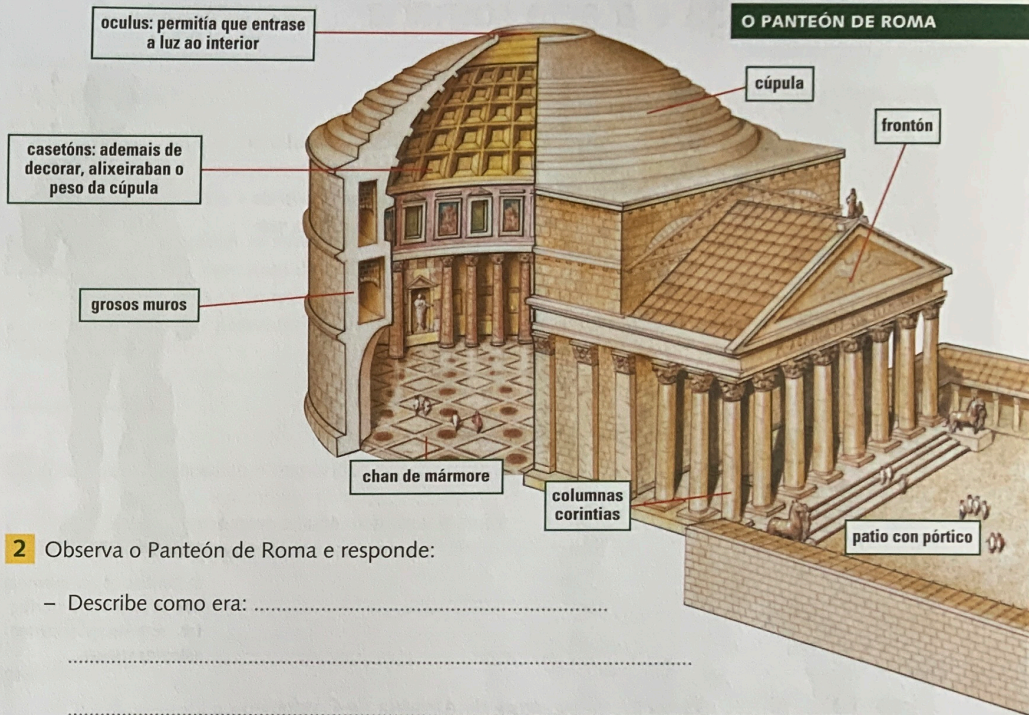
A Maison Carrée, en Nîmes (Francia). Os templos romanos adoitaban construírse enriba dun podio.

PLANO DUNHA CIDADE ROMANA

O PANTEÓN DE ROMA

2 Observa o Panteón de Roma e responde:

- Describe como era:
- Para que servía?

3 Completa o cadro con algún edificio público romano que escollas:

Edificio	Función

4 A arte grega e a arte romana

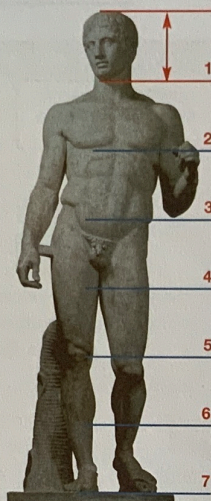
A ARTE GREGA

- A **escultura** e a **pintura gregas** querían representar a **beleza ideal** e o **movemento**. Os gregos buscaron as proporcións ideais do corpo humano e desenvolveron o **canon**, isto é, un modelo para a representación do corpo humano baseado nun xogo de proporcións entre as distintas partes do corpo.
- Tamén sobresaí a cerámica grega, con fermosas pinturas que representaban escenas da mitoloxía e da vida cotiá en Grecia.

1 Observa a escultura do *Doríforo*, de Policeto:

– Que é o canon?

– Cal é o desta escultura?

O Doríforo é un exemplo das proporcións perfectas: sete veces as dimensións da cabeza.

2 Fíxate na escultura de *Afrodita de Cnido*:

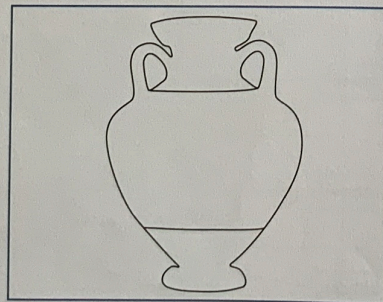
– A quen representa?

– Ten unhas proporcións semellantes ás do *Doríforo*?

3 Fíxate na cerámica grega e debuxa a túa propia escena con todo o que aprendiches da cultura grega ata agora:

A Afrodita de Cnido, de Praxíteles, converteuse no ideal de beleza feminina.

A ARTE ROMANA

- A **escultura** romana estivo moi influída polos modelos gregos. As principais innovacións romanas foron o **retrato** realista e o **relevo** conmemorativo.
- Os romanos decoraban as súas vivendas con **pinturas murais**, que representaban diversas escenas mitolóxicas, da vida cotiá e paisaxes, e con **mosaicos**, que adoitaban presentar motivos xeométricos ou figurativos.

O relevo da Columna Trajana en Roma narra as vitorias do emperador Traxano.

4 Observa este mosaico e responde:

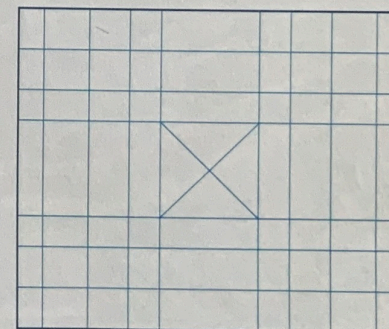
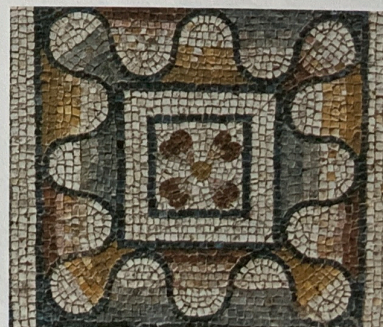
– Por que dicimos que a arte romana é máis realista que a grega?

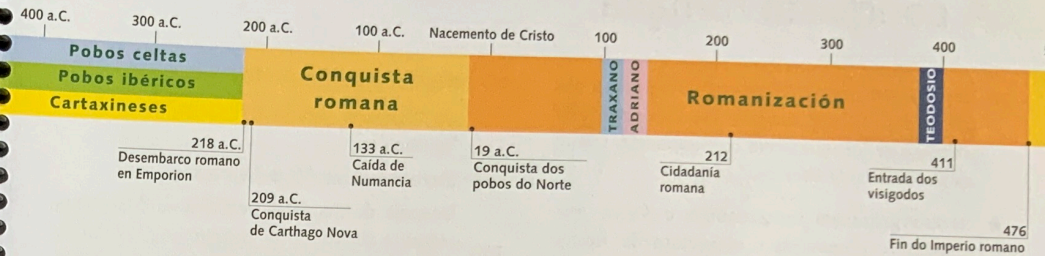
– Que representa a escena do mosaico?

Mosaico romano representando uns músicos da rúa.

5 Realiza o teu propio mosaico. Debuxa no recadro da dereita un mosaico xeométrico semellante ao da esquerda:

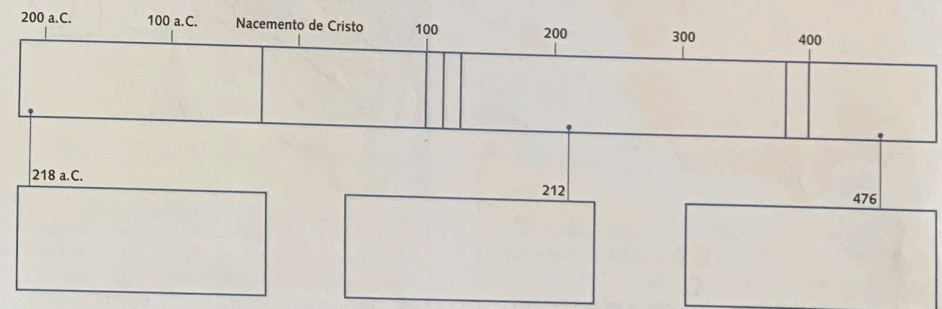

No século III a.C., os romanos decidiron ocupar a Península Ibérica para opoñerse á expansión cartaxinesa e apoderarse dos seus territorios.

A conquista romana desenvolveu-se entre os séculos III e I a.C., e iniciou-se um processo de romanização.

A **presença romana** no território peninsular, que chamaram **Hispania**, durou até o século V d.C. Durante todo este tempo, Hispania foi unha **provincia** mais dentro do Imperio romano.

- 1**quen habitaba a Península Ibérica a mediados do I milenio a.C.? Cando comezaron os romanos a conquista da Península?
-
- 2** Observa o eixe cronolóxico e elabora un semellante:
- Escribe no lugar axeitado os diferentes períodos que amosa o eixe e pinta cada un cunha cor diferente.
 - Escribe, xunto ás datas, algúns dos acontecementos máis importantes das épocas prerromana e romana.

2 A romanización. Gallaecia, provincia de Hispania

- Coa conquista iniciouse a **romanización** da Península, isto é, a inclusión do territorio hispano no espazo administrativo e cultural romano.
- Os romanos dividiron a Península Ibérica en **provincias**. Á fronte de cada provincia achábase un **gobernador**.
- Os romanos chamaron *Gallaecia* ao territorio ocupado polos galaicos (pobo celta). A resistencia da cultura castrexa prolongouse durante anos e Roma instalou campamentos permanentes. A partir destes naceron as cidades de *Gallaecia* (Lugo, A Coruña...).
- Para facilitar o comercio pola Península construíron unha extensa **rede de calzadas** e tamén desenvolveron o transporte marítimo.
- Baixo a administración romana a **producción agrícola e artesanal** medrou de xeito considerable na Península e introducíronse numerosos avances técnicos. Tamén explotouse a riqueza **mineira**.
- O principal interese de Roma polas terras galegas centrouse na explotación dos recursos mineiros; obtíñan estaño, prata e ouro nos leitos do Miño e mais do Sil, ou nas montañas auríferas.
- Moitos castros convertéronse en **explotacións agrícolas** ou **pesqueiras** seguindo o modelo das vilas romanas.

AS PROVINCIAS DE HISPANIA

CIDADES E CALZADAS DE HISPANIA

1 Observa o mapa da división de Hispania en provincias e contesta:

- Que provincia ocupaba o actual territorio galego?
- Con que provincias limitaba a *Gallaecia*?

2 Que factores fixeron medrar a produción agrícola en Hispania?

3 Observa o debuxo e responde as preguntas:

- Sobre que tipo de terreo se iniciaba a construción?
- Que catro capas tiñan as calzadas?
- Que indicaba un miliario?

4 Explica o traballo que realizan as personaxes sinaladas cun número:

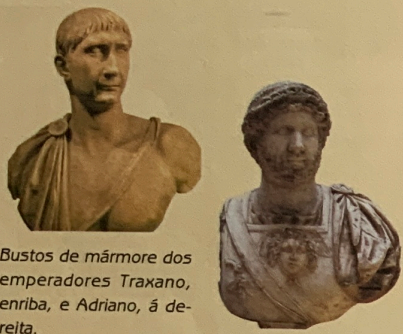
-
-
-
-
-

3 O legado de Roma

- A integración de Hispania dentro do mundo romano trouxo consigo a adopción dos elementos culturais propios desta civilización. Este proceso se coñece como **romanización**.
- Deste xeito adoptáronse a **lingua** (latín), o **de-reito**, a **relixión** (culto ao emperador) a **arte** romanos.

PERSONAXES HISPANAS

- Hispania proporcionoulle grandes figuras á historia romana, como os **emperadores** Traxano, Adriano e Teodosio ou escritores como Séneca, Marcial e Quintiliano.

Bustos de mármore dos emperadores Traxano, enriba, e Adriano, á de-reita.

- En España consérvanse aínda bos exemplos das construcións romanas:
 - **Acuedutos** en Segovia, Mérida e Tarragona.
 - **Teatros** en Mérida (Badaxoz) e Sagunto (Valencia).
 - **Anfiteatros** en Mérida e Tarragona.
 - **Murallas** en Lugo.
 - **Pontes** en Alcántara (Cáceres) e Mérida.
 - **Termas** en Barcelona e Mérida.
 - **Arcos de triunfo** como os de Berà (Tarragona) e Medinaceli (Soria).
 - **Templos** en Mérida.

MONUMENTOS ROMANOS DE HISPANIA

- 1 Explica o que supuxo a integración de Hispania no mundo romano e cita os elementos culturais romanos que se incorporaron:

- 2 Observa o mapa e cita algúns dos restos romanos conservados na Península Ibérica:

- 3 Observa as fotografías dalgúns dos monumentos romanos conservados na Península Ibérica e escribe os números onde corresponda. Despois relaciona cada monumento coa súa definición:

1 Murallas	Canalización que abastecía de auga as cidades.
2 Anfiteatro	Construción robusta que protexía a cidade.
3 Teatro	Edificio onde se gardaba a estatua do deus ao que estaba dedicado.
4 Arco de triunfo	Construción ovalada onde tiñan lugar combates de gladiadores.
5 Templo	Edificio semicircular onde se representaban comedias e traxedias.
6 Acueduto	Construción que conmemoraba vitorias militares.

Itálica (Santiponce, Sevilla).

Lucus Augusti (Lugo).

Baelo Claudia (Tarifa, Cádiz).

Roda de Berà, preto de Tarragona.

Emerita Augusta (Mérida, Badaxoz).

Segovia.

